

หัวข้อการวิจัย	กระบวนการพัฒนาศักยภาพสมรรถนะครู โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพครู เป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โรงเรียนพนมมาศพิทยากร จังหวัดอุตรดิตถ์
ปีการศึกษา	2564
ชื่อผู้วิจัย	นางเพ็ชชรี อันทองทิม ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนพนมมาศพิทยากร อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการพัฒนาศักยภาพสมรรถนะครู โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพครูเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โรงเรียนพนมมาศพิทยากร จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมีวัตถุประสงค์ย่อยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา การดำเนินงานส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน การดำเนินการพัฒนาสมรรถนะครู และแนวทางในการพัฒนากระบวนการพัฒนาศักยภาพสมรรถนะครู โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพครูเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ 2) เพื่อพัฒนากระบวนการพัฒนาศักยภาพสมรรถนะครู โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพครูเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โรงเรียนพนมมาศพิทยากร จังหวัดอุตรดิตถ์ 3) เพื่อทดลองใช้กระบวนการพัฒนาศักยภาพสมรรถนะครู โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพครูเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โรงเรียนพนมมาศพิทยากร จังหวัดอุตรดิตถ์ และ 4) เพื่อประเมินคุณภาพกระบวนการพัฒนาศักยภาพสมรรถนะครู โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพครูเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โรงเรียนพนมมาศพิทยากร จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยดำเนินการวิจัย ใน 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา การดำเนินงานส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน การดำเนินการพัฒนาสมรรถนะครู และแนวทางในการพัฒนากระบวนการพัฒนาศักยภาพสมรรถนะครูโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพครูเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสอบถาม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 451 คน ประกอบด้วย นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้บริหารระดับนโยบาย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) แล้วจึงสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้บริหารระดับนโยบายเป็นการเลือกตัวอย่าง

แบบเจาะจง (Purposive sampling) พบว่า 1) ระดับการดำเนินงานส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน (1) ด้านนโยบาย มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 0.66) และการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์หรือแผนงาน มีความสำคัญมากต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ (2) ด้านปัจจัยการดำเนินงาน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.58) และหน่วยงานต้นสังกัดและผู้บริหารสถานศึกษาต้องสนับสนุน ทั้งงบประมาณและระบบที่จะเอื้ออำนวยให้ครูมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานในการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยอาจใช้เครือข่ายความร่วมมือจากภายนอก ทั้งในรูปแบบของความร่วมมือด้านวิชาการและการเปิดโอกาสให้ครูแสดงผลงานเพื่อการปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนให้ดียิ่งขึ้น (3) ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$, S.D. = 0.68) และควรมีการเสริมสร้างสมรรถนะการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเร่งด่วน ในด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง และ (4) ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.64) และผลคะแนนการทดสอบระดับชาติด้านการคิดวิเคราะห์ คิดคำนวณต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศทุกรายการ 2) สภาพปัจจุบันในการดำเนินการพัฒนาสมรรถนะครู (1) ด้านนโยบาย มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.41$, $\sigma = 0.63$) และโรงเรียนมีการกำหนดเป้าหมาย ในการดำเนินการพัฒนาสมรรถนะครูได้อย่างเหมาะสม (2) ด้านปัจจัยการดำเนินงาน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.44$, $\sigma = 0.56$) และรัฐบาลและหน่วยงานต้นสังกัดต้องสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาสมรรถนะครู (3) ด้านกระบวนการดำเนินการพัฒนาสมรรถนะครู มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.41$, $\sigma = 0.62$) และครูได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนในการพัฒนาตนเอง และ (4) ด้านสมรรถนะในการปฏิบัติงานของครู มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.45$, $\sigma = 0.65$) และครูนำผลการวิจัยมาใช้และแก้ไขปรับปรุงพัฒนาด้านการเรียนการสอน 3) สภาพปัญหาการดำเนินการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โรงเรียนพนมมาศพิทยากร จังหวัดอุดรธานี ได้ข้อมูลดังนี้ (1) ด้านนโยบาย พบว่า รัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานต้นสังกัด และโรงเรียน ล้วนกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการวิเคราะห์อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม แต่ขาดความชัดเจนในแนวทางการดำเนินการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน (2) ด้านปัจจัยการดำเนินงาน พบว่า ครูขาดโอกาสการอบรม ทบทวน เพิ่มศักยภาพในการวิเคราะห์หลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ (3) ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน เน้นให้นักเรียนท่องจำ มิได้ปลูกฝังให้มีกระบวนการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา (4) ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน พบว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 4) สภาพปัญหาการดำเนินการพัฒนาสมรรถนะครู ของโรงเรียนพนมมาศพิทยากร จังหวัด

อูตรดิตถ์ ได้ข้อมูลดังนี้ (1) ด้านนโยบาย พบว่า การพัฒนาครูในปัจจุบัน ยังไม่มีเอกภาพด้านนโยบาย และมาตรฐานที่ชัดเจน แม้ว่าหน่วยงานต่าง ๆ จะจัดโครงการพัฒนาครูเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังซ้ำซ้อน ไม่เป็นระบบ ขาดประสิทธิภาพและขาดความต่อเนื่อง (2) ด้านปัจจัยการดำเนินงาน พบว่า ขาดงบประมาณในการสนับสนุนให้ครูได้รับการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงาน (3) ด้านกระบวนการ ดำเนินการพัฒนาสมรรถนะครู พบว่า กระบวนการพัฒนาสมรรถนะของครูขาดความต่อเนื่อง และขาด ความจริงจัง ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียน (4) ด้านสมรรถนะในการปฏิบัติงานของครู พบว่า สมรรถนะในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน ยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 5) แนวทางในการพัฒนากระบวนการพัฒนาสมรรถนะครู โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพครูเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน พบว่า ควรพัฒนาสมรรถนะครูในด้านความรู้ ด้านทักษะ ในการปฏิบัติงาน ด้านความเป็นครู และด้านการพัฒนาตนเอง โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทางวิชาชีพครูควบคู่กันไปด้วย

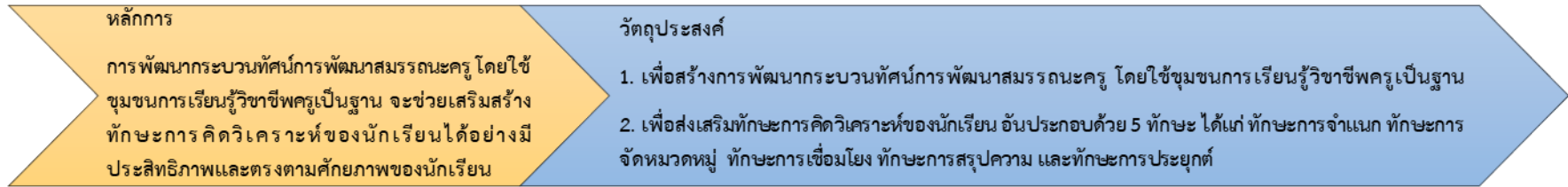
ระยะที่ 2 การพัฒนากระบวนการพัฒนาสมรรถนะครู โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพครู เป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โรงเรียนพนมมาศพิทยากร จังหวัดอูตรดิตถ์ ดำเนินการออกแบบและพัฒนาระบบทศวรรษการพัฒนาสมรรถนะครู ตรวจสอบความถูกต้องครอบคลุม ของรูปแบบการบริหาร โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน ซึ่งเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับ บริหารสถานศึกษา ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้แบบสอบถามและเทคนิคเดลฟาย พบว่า 1) กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครู โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพครูเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะ การคิดวิเคราะห์ของนักเรียน มี 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 สมรรถนะในการปฏิบัติงานของครู ประกอบด้วยสมรรถนะ 4 ด้าน ได้แก่ สมรรถนะด้านความรู้ สมรรถนะด้านทักษะในการปฏิบัติงาน สมรรถนะด้านความเป็นครู และสมรรถนะด้านการพัฒนาตนเอง องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการพัฒนา สมรรถนะ แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 สำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนา (Exploring Needs) ขั้นที่ 2 วางแผนการพัฒนา (Designing Program) ขั้นที่ 3 ดำเนินการตามแผนพัฒนา (Taking Action) และขั้นที่ 4 ติดตาม และประเมินผลการพัฒนา (Evaluate Program) องค์ประกอบที่ 3 ชุมชน แห่งการเรียนรู้วิชาชีพครู โดยแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้ (1) กำหนดเป้าหมายในการพัฒนา (Goal setting) (2) ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้/กิจกรรม (Lesson planning) (3) วิพากษ์แผนการจัดการ เรียนรู้/กิจกรรม (Debate) (4) การปฏิบัติ (Learning activities) (5) สะท้อนผลการปฏิบัติงาน เพื่อการพัฒนา (Reflection) และ (6) สร้างเครือข่าย ขยายผล (Network) องค์ประกอบที่ 4 ทักษะ การคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ประกอบด้วย 5 ทักษะ ได้แก่ ทักษะการจำแนก ทักษะการจัดหมวดหมู่ ทักษะการเชื่อมโยง ทักษะการสรุปความ และทักษะการประยุกต์ 2) ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกัน (IQR \leq 1.50) ว่าองค์ประกอบของกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูที่กำหนด สมควรใช้เป็น

องค์ประกอบของกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครู โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพครูเป็นฐาน (Mdn ≥ 3.50) และมีความถูกต้องครอบคลุมมากที่สุด (Mdn ≥ 4.50) ทุกองค์ประกอบ

ระยะที่ 3 การทดลองใช้กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครู โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพครูเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โรงเรียนพนมมาศพิทยากร จังหวัดอุดรธานี จากนั้นสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครู และวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ปัญหาและอุปสรรค ของกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครู โดยการสอบถาม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้บริหารระดับนโยบาย จำนวน 60 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง พบว่า 1) ระดับการดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.62, \sigma = 0.51$) 2) ผลลัพธ์ที่เกิดจากการดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครู มีดังนี้ (1) ครูได้รับการดำเนินการพัฒนาสมรรถนะ ในรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการ การเรียนรู้ขณะปฏิบัติงาน การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการจัดการความรู้ คิดเป็นร้อยละ 100 (2) ระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของครู ในภาพรวมมีทักษะอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63, S.D. = 0.47$) (3) ครูทุกคนจัดทำวิจัยในชั้นเรียนจากกระบวนการชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพครู เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน (4) ผลการประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 อยู่ในระดับมีทักษะมากที่สุด (5) ผลคะแนนการทดสอบระดับชาติด้านการคิดวิเคราะห์ คิดคำนวณ สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศทุกรายการ 3) จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรค ของกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครู (1) จุดเด่น คือ มีกระบวนการในพัฒนาสมรรถนะครูด้วยรูปแบบที่หลากหลาย และเป็นไปตามความต้องการจำเป็นของครูจากการสอบถามความเห็นของครู อาทิ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การเรียนรู้ขณะปฏิบัติงาน การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม การเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดการความรู้ จึงเป็นกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูที่ตรงตามความต้องการ สภาพปัจจุบัน ปัญหา และบริบทของโรงเรียน (2) จุดด้อย คือ การที่พัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของครูให้ยั่งยืน ต้องอาศัยการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาตนเอง ด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ทุกปีการศึกษา (3) ปัญหาและอุปสรรค คือ สมรรถนะในการปฏิบัติงานและศักยภาพของครูและบุคลากรมีความหลากหลาย ทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะในการปฏิบัติงาน ด้านความเป็นครู และด้านการพัฒนาตนเอง ที่มาจากพื้นฐานและบริบทที่หลากหลายและแตกต่างกัน เป็นปัจจัยที่จำเป็นต้องมีการสนับสนุนการพัฒนาให้ตรงตามศักยภาพของครูและบุคลากรให้มีสมรรถนะเท่าเทียมกัน

ระยะที่ 4 กระบวนการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิชาชีพครูเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โรงเรียนพนมมาศพิทยากร จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยสอบถามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้บริหารระดับนโยบาย จำนวน 283 คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปกครอง นักเรียนโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) แล้วจึงสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้บริหารระดับนโยบาย เป็นการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ที่มีต่อกระบวนการพัฒนาศูนย์ ในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ พบว่า กระบวนการพัฒนาศูนย์ มีคุณภาพในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

กระบวนการพัฒนาศักยภาพสมรรถนะครู โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพครูเป็นฐาน
เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โรงเรียนพนมมาศพิทยากร จังหวัดอุตรดิตถ์

ปัจจัยสนับสนุนกระบวนการพัฒนาศักยภาพสมรรถนะครู

1. ผู้บริหารทุกระดับมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะครู ให้การส่งเสริม สนับสนุนทุกด้าน และสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้รับการพัฒนา
2. ผู้รับการพัฒนามีความรับผิดชอบ มุ่งมั่นอดทน มีวินัยและตั้งใจปฏิบัติกิจกรรมด้วยความเต็มใจ
3. ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในเทศ/ชี้แนะของการพัฒนาสมรรถนะครู โดยวิธีการต่าง ๆ มีความเชี่ยวชาญ ในการพัฒนาสมรรถนะครู ให้คำแนะนำช่วยเหลือ

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู

- 1. กำหนดเป้าหมาย ในการพัฒนา (Goal setting)
- 2. ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ (Lesson planning)
- 3. วิพากษ์แผนการจัดการเรียนรู้ (Debate)
- 4. การปฏิบัติ (Learning activities)
- 5. สะท้อนผลการปฏิบัติงาน (Reflection)
- 6. สร้างเครือข่าย ขยายผล (Network)